

Черторижський В.М.,

м.н.с. сектору проблем транскордонного співробітництва

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»

РОЗВИТОК РИНКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Специфіка ринку екологічних послуг (товарів) у країнах Євросоюзу в основному полягає у способі виробництва екологічних послуг і товарів та їх позначенні, маркуванні; контролі процесу виробництва; ціні екологічних послуг та товарів щодо ціни подібних загальноприйнятих продуктів; каналах дистрибуції екологічних послуг та товарів; розмірах та фазах ринку. Подібна специфіка існує і в нашій країні.

Довідка: екологічні послуги у вигляді екологічної сертифікації та маркування в Україні на сьогоднішній день адаптовані до Технічного регламенту з екологічного маркування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 № 529 [1].

Започаткована у 2003 році система добровільної екологічної сертифікації продукції в Україні, як і в усьому світі, відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 14024 і дозволяє визначити продукцію з поліпшеними характеристиками відносно її впливів на стан довкілля та здоров'я людини. Органом сертифікації є Центр екологічної сертифікації та маркування Всеукраїнської громадської організації «Жива планета»[2,3], що діє в рамках Угоди про співпрацю та взаємодію з Міністерством екології та природних ресурсів України, Торгово-промисловою палатою України та ін.

Довідка: на сьогодні кількість впроваджених екологічних стандартів на різні продуктові групи та послуги складає 36. Пріоритетні продуктові групи (що мають більшу кількість виданих екологічних сертифікатів) – це будівельні та лакофарбові матеріали, мийні засоби, харчові продукти та

напої. Станом на вересень 2015 року сертифіковано понад 400 найменувань товарів та послуг, які виробляють 56 підприємств[2].

Застосування екологічного маркування в Україні регулюється на законодавчому рівні згідно Технічного регламенту з екологічного маркування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 № 529. Цей Технічний регламент є актом національного права, який адаптований до вимог Регламенту Європейського Парламенту і Ради ЄС від 25.11.2009 р. 66/2010/ЄС про знак екологічного маркування Європейського Союзу. Він визначає екологічне маркування як коротко і точно сформульований напис, символ чи зображення, що наноситься на етикетку або пакування продукції чи наводиться у документації на продукцію, технічних бюлетенях, рекламних матеріалах з метою зазначення певної екологічної характеристики продукції, компонента або пакування відповідно до вимог екологічних критеріїв [3].

Нові можливості, які відкриваються перед постачальниками екологічних послуг в процесі імплементації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. Згідно статті 101. Постачальники договірних послуг (...кожна Сторона дозволяє надання послуг на своїй території постачальниками договірних послуг іншої Сторони, відповідно до умов, визначених у пункті 3 цієї статті та у Додатках XVI-C та XVI-F до цієї Угоди щодо постачальників договірних послуг і незалежних фахівців)[4]. Відповідно до цієї статті Україна отримує додаткові можливості щодо розвитку ринку екологічних послуг, які дозволяють:

- розширювати товарний асортимент екологічних послуг;
- поступово нарощувати експорт українських екологічних послуг та екологічної продукції та послуг до ЄС;
- полегшити доступ українських екологічних послуг та екологічної продукції на ринки третіх країн через гармонізацію стандартів з ЄС;

- покращити інвестиційний клімат щодо розвитку та надання екологічних послуг (розвитку екологічно-чистих виробництв) завдяки пристосуванню національного законодавства до норм і правил ЄС.

Однак аналіз положень Угоди свідчить, що існують і значні ризики від її впровадження, зокрема внаслідок:

- посилення конкуренції на внутрішньому ринку, особливо в короткостроковій перспективі, за рахунок усунення тарифних і скорочення нетарифних бар'єрів;

- обмеження доступу українських екологічних послуг (товарів) на європейські ринки під приводом їх невідповідності європейським стандартам і сертифікатам (Україна не зможе вживати адекватних заходів, оскільки, вступивши до СОТ, погодилася приймати сертифікати країн походження);

- жорсткий режим тарифних квот решти видів товарів, що є ключовими позиціями українського експорту;

- запровадження ЄС для України дискримінаційної системи тарифних квот на дуже низькому рівні. Для більшості видів продукції ці квоти становлять менше 6% обсягу ринку ЄС;

- збереження в ЄС системи багатомільярдних дотацій аграрному сектору, що робить експорт української екологічно чистої продукції до ЄС і третіх країн неконкурентоспроможним. На наш погляд, навіть у перспективі Україна не зможе дозволити собі таку підтримку та забезпечити адекватну конкурентоспроможність своїх екопослуг та екопродукції на ринку ЄС.

До основних перешкод у розвитку екологічних послуг в Україні необхідно віднести:

- нормативно-регулятивні та правові документи (нормативно-регулятивна та правова база);

- недостатність кваліфікованого персоналу;

- нестача інформації про надання екологічних послуг та вигод від цього;

- нестача коштів на дослідження та розробки нових аналогів екологічних послуг та продукції (та подальше їхнє впровадження);
- економічно-господарські умови;
- технічні, інституційно-політичні.

Першочерговими кроками щодо забезпечення ефективного функціонування ринку екологічних послуг покликані стати:

- доопрацювання нормативно-регулятивної та правової бази в частині створення умов для виробництва/споживання та стимулювання розвитку екологічного менеджменту, маркетингу, страхування, сертифікації;

- навчання та підготовка персоналу (поступове підвищення популярності екологічних професій);

- доступність та транспарентність інформації щодо ринку екологічних послуг («Фірма пропонує екологічно чисту продукцію» дедалі частіше зустрічається в рекламних виданнях;

- розвиток інфраструктури екологічного ринку, особливо фінансово-кредитних установ державного та приватного характеру;

- включення стратегій популяризації екологічних послуг до програм регіонального розвитку;

- створення спеціальних умов для заохочення використання екологічних послуг великими компаніями;

- виконання державою в партнерстві з приватними структурами цільових заходів, спрямованих на активізацію та диференціацію виробництва та споживання екологічних послуг.

В Угоді окремо передбачено положення щодо тимчасової присутності фізичних осіб (Частина 4). Фірмам, які надають комерційні послуги в своїй економічній діяльності, також дозволяється наймати основний персонал за спрощеною процедурою перебування на території приймаючої країни. На наш погляд, лібералізація доступу емігрантів з України стосується в першу чергу кваліфікованої міграції (спеціалістів найвищого рівня), що, загалом, відповідає загальній тенденції провадження імміграційної політики ЄС на

сучасному етапі. Питання ж доступу на ринки праці ЄС основної частини трудових мігрантів з України і надалі залишаться сферою двосторонніх відносин між Україною та приймаючими країнами в ЄС.

Для розвитку малого і середнього бізнесу всередині країни, яка виробляє екологічні послуги, уряду необхідно:

- фінансовими і кредитними механізмами стимулювати виробництво товарів і розвиток сфери екологічних послуг;

- полегшити підприємствам, які виробляють екологічну продукцію та послуги, безпосередньо брати участь у маркетингу та демонстрації зразків екологічних технологій;

- сприяти екологізації банків, особливо з іноземним капіталом. Розробка екологічного блоку питань є важливою для отримання кредитів міжнародних фінансових інститутів ЄС, ЄБРР та ін.;

- видавати періодичний інформаційний бюлетень, який міститиме постійно оновлювану інформацію про можливості для проектів, розвиток природоохоронного законодавства, а також національний каталог, який включатиме перелік екологічних підприємств і вироблені ними і послуги (сторінка в Інтернеті). Таку інформацію з інших країн, зокрема, Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини, можна отримати з «Довідника екологічного бізнесу», що видається регіональним екологічним центром для країн Центральної і Східної Європи);

- створювати спільні екологічні підприємства з західними компаніями та покращувати експортні можливості: місцеві компанії краще знайомі з умовами і правилами місцевих ринків, а зарубіжні досвідченіші в сфері маркетингу та менеджменту, мають значний доступ до фінансових ресурсів і сучасних технологій;

- створювати додаткові цільові фонди для інвестування екологічної індустрії, які б сприяли забезпеченню відповідних підприємств стартовим капіталом і фінансуванню їх на ранніх стадіях розвитку.

Підсумовуючи, зауважимо, ринок ЄС хоча й великий (обсяг екологічного ринка послуг та товарів у ЄС досягає 183 млрд. євро з чисельністю зайнятих понад 2 млн. чол.), але дуже «вимогливий». Потрапити туди складне завдання. Українські екологічні послуги та товари зможуть вийти на ринок ЄС після того, як буде забезпечено європейську якість і екобезпеку продукції. Це вимагає значних державних і приватних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування» від 18.05.2011 р. №529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/529-2011-%D0%BF>.

2. Україна стане учасником «Нового Шовкового шляху»! // Сайт «Жива планета». – 2015. – 15 жовтня. – Режим доступу: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/novuny/383-new.html>.

3. В Україні запроваджується Європейське екологічне маркування товарів // Урядовий портал. – 2015. – 27 травня. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244294074&cat_id=248446159.

4. Огляд стану гармонізації законодавства України з вимогами права ЄС та Базовий план гармонізації законодавства України з правом ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/Overview.pdf.

5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535.